

viber) без встановлення використання програми WireShark.

Виявлення незаконної діяльності у сфері трансплантації нині не може базуватись на традиційних тактичних прийомах і методах проведення подальших слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій. Серед методів виявлення злочинців слід визначити спеціальне програмне забезпечення, розподілені обчислення та негласну роботу. Ідентифікацію злочинця дозволяє отримати як звернення до Інтерполу (WHOIS?), так і власний пошук інформації (встановити домен та хостинг), здійснити офіційний запит і отримати рішення суду на вилучення історії листування), зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж відповідно до ст. 263 КПК України – контроль передачі СМС, ММС, факсом чи модемом стосовно даних про зустрічі, винагороду, характер угоди та інше.

Як свідчить досвід роботи Canadian Police Centre for Missing and Exploited Children/Behavioural Sciences Branch у протидії дитячим грумінгу та порнографії, велике значення для виявлення та розкриття злочинів є імітація зацікавленості у злочинній активності (наприклад, під приводом потреби лікування трансплантацією імітація покупця чи замовника біологічних матеріалів або торгівлі власними органами), використовуючи псевдонім, рейковий акаунт та програмні безкоштовні засоби запису з монітору в режимі он-лайн (EatCam Web Recorder) та збереження листування в соцмережі [2].

Підсумовуючи слід зазначити, що удосконалення системи підготовки правоохоронців і спеціалістів з ІТ-технологій, вироблення форм і методів їх щільної співпраці, проведення комплексу досліджень з виявлення та розслідування різних видів злочинів за допомогою інформаційних технологій, удосконалення законодавства у сфері проведення подальших слідчих та негласних слідчих (розшукових) дій, а також використання позитивного світового досвіду та розвиток партнерства стане запорукою ефективності забезпечення діяльності у протидії транснаціональній та кіберзлочинності.

1. Навчальний курс з виявлення, попередження та розслідування злочинів торгівлі людьми, вчинених із застосуванням інформаційних технологій: навчальний курс / [А. Вінаков, В. Гузій, Д. Девіс, В. Дубина, М. Каліжевський, О. Манжай, В. Марков, В. Носов, О. Соловійов]. – К., 2017. -148 с.

2. Cory Patterson. Internet Facilitated Crime, Child Exploitation, Past, Present and the Future Canadian: Ukraine Presentation #1 / Royal Canadian Mounted Police Saskatchewan Internet Child Exploitation Unit : Police Centre for Missing and Exploited Children/Behavioural Sciences Branch. - Canada, 2017. – 18 p.

Мішанинець Олександр Миколайович
доцент кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук,

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФУНКЦІЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Державний механізм забезпечення правоохоронної діяльності та функціонування правоохоронних органів в нашій державі щодо протидії злочинності передбачає різноманітні форми його здійснення: соціальні, економічні, культурно-виховні, кримінально-правові та інші. Серед державно-правових форм протидії злочинності особливе місце належить оперативно-розшуковій діяльності.

Оперативно-розшукова діяльність як одна із функцій правоохоронних органів здійснюється з метою виявлення, запобігання та припинення злочинів, отримання інформації в інтересах кримінального судочинства, а також безпеки суспільства і держави.

Саме протидії злочинам є основою для усіх теорій як кримінального права, кримінального процесу, кримінально-виконавчого права, кримінології, криміналістики, так і оперативно-розшукової діяльності.

Слід погодитись із думкою В.С. Зеленецького, що теорія оперативно-розшукової діяльності розроблює лише особливий аспект діяльності відповідних органів і тому не може включати в свій предмет загальні питання протидії злочинності.

Узагальнення практичного досвіду оперативно-розшукової протидії злочинам та аналіз

наукових досліджень стосовно цієї проблематики дають нам підстави стверджувати, що основними проблемами оперативно-розшукової протидії злочинам проти безпеки суспільства і держави є: недосконалість нормативно-правового регулювання; низька ефективність організації цієї діяльності; недостатній рівень інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних органів; відсутність чітких критеріїв оцінки діяльності суб'єктів ОРД щодо протидії злочинності; відсутність сучасних методик оперативно-розшукової протидії окремим видам злочинів; недостатній рівень наукового забезпечення цієї діяльності.

Правова політика завжди проявляється в конкретній галузі права, в законах та інших нормативно-правових актах держави. У зв'язку з цим П.Л. Фріс зазначає, що «побудова правової держави в Україні не може здійснюватися інакше, як на основі глибинної і всебічно розробленої концепції правової політики, затвердженої на вищому державному рівні».

Одним із фундаментальних питань державної політики в сфері оперативно-розшукової діяльності є визначення місця ОРД у системі державної протидії злочинності, а також основ її функціонування, у тому числі у сфері національної безпеки. Це дозволить сформулювати концепцію державної політики у сфері оперативно-розшукової діяльності та відобразити її у доктрині.

Слід зазначити, що на протязі довгого часу ОРД не була належним чином легітимізована як вид (форма, функція) правоохоронної діяльності. Лише з прийняттям 18.02.1992 р. Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» ця діяльність була визначена як функція. До цього часу вся її діяльність була закріплена лише у відомчих нормативних актах уповноважених державою органів.

Протидія злочинності потребує, перш за все, сучасного та досконалого нормативно-правового забезпечення. Оскільки система, структура та побудова нормативно-правового регулювання оперативно-розшукової діяльності за останні 5-7 років зазнала певних перетворень.

В Законі України «Про ОРД» надано вичерпний перелік правоохоронних органів, яким надано право здійснювати оперативно розшукову діяльність, а також зазначено види злочинів за ступенем тяжкості щодо яких надано право застосовувати інструментарій ОРД, який тимчасово обмежує конституційні права та свободи людини. З прийняттям КПК України редакція цього Закону зазнала значних змін, особливо у частині здійснення оперативно-розшукових заходів, правова регламентація яких обумовлена відсиланням до норм зазначеного КПК України.

Зміни відбуваються й серед суб'єктів оперативно-розшукової діяльності, зокрема вони стосуються створення «нових» державних правоохоронних органів (Національної поліції, Національного антикорупційного бюро, Державного бюро розслідувань), на черзі - створення Національного бюро фінансової безпеки, так і їх виключення. Як приклад, виключення МВС із переліку цих суб'єктів, передбачених ст. 5 Закону України «Про ОРД».

Створення таких нових правоохоронних органів супроводжується законодавчим закріпленням їх повноважень та організацією їх діяльності відповідно до визначених законодавчих актів.

Саме відсутність комунікації серед правоохоронних органів, що здійснюють правоохоронну діяльність, в тому числі оперативно-розшукову, пріоритетів та критеріїв оцінки, недостатня ефективність їх роботи щодо протидії злочинності створює напругу в суспільстві та підриває авторитет державних органів у питаннях безпеки суспільства і держави.

Окремого питання потребує й кадрова політика в правоохоронних органах, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, оскільки останнім часом цьому питанню не приділялось належної уваги. Як наслідок, зниження професійного рівня серед працівників цих органів, відтік кадрів, обмеження їх в повноваженнях та інше.

Тому одним із перших питань, яке потребує вирішення, є закріплення на законодавчому рівні порядку призначення та звільнення керівників уповноважених органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, що в свою чергу буде позитивно впливати на підвищення ефективності роботи цих органів, а також формування професійного ядра.

Розробка та рішення зазначених питань нададуть можливість забезпечити ефективну роботу правоохоронних органів та сформулювати єдину Концепцію правової політики, яка б відображала цілісну систему провідних офіційних поглядів щодо її сутності і змісту, визначала пріоритети подальшого розвитку. Розробка Концепції політики держави у сфері оперативно-розшукової діяльності дасть можливість забезпечити прийняття системи законів, що забезпечують комплексне, логічне несуперечливе правове регулювання тих чи інших явищ суспільного життя.

1. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303 (із змінами та доповненнями).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 // Голос України. 2012. № 90–91 (із змінами та доповненнями).
3. Зеленецький В.С.. Общая теория борьбы с преступностью. Харьков, С. 18.
4. (с. 63. Фріс П.Л. Правова політика як елемент державної політики України /текст/ П.Л. Фріс// Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 70-річчю Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника /Правова політика Української держави/, 19-20 лютого 2010 р., м. Івано-Франківськ, 2010. – с. 57-63).
5. Кримінальний кодекс.// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131//

Павлова Наталя Валеріївна

доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Сальникова Мирослава

курсант факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВІДБРАННЯ ДАКТИЛОСКОПІЧНИХ ЗРАЗКІВ:
КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТИ**

Дактилоскопія – це галузь криміналістики, що вивчає будову шкірних узорів на пальцях рук людини для використання її слідів з метою ідентифікації, реєстрації та розшуку злочинців [1, с. 325]. Сучасна дактилоскопія ґрунтується на трьох важливих особливостях шкірних узорів - їх індивідуальності, незмінності і відновлюваності. Розглядаючи папілярні узорі пальців рук, як об'єкти криміналістичного дослідження, необхідно звернути увагу на ті проблеми, з якими стикаються експерти та органи досудового розслідування під час отримання або відібрання дактилоскопічних зразків.

Слід зауважити, що як і раніше, дактилоскопічна експертиза залишається одним з найпоширеніших видів досліджень, оскільки відбитки пальців рук – невід'ємна частина місця події у багатьох видах злочинів. Разом з тим, вони виступають джерелом цінної криміналістичної інформації, у тому числі про особу, яка їх залишила, про ймовірний час та особливості слідоутворення.

Якщо розглядати відбір дактилоскопічних зразків через призму криміналістичного аналізу, маємо декілька підводних камінь проблемного характеру. Так, наукова спільнота виокремлює серед проблемних аспектів віднесення дактилоскопічних зразків до числа біологічних або небіологічних.

У більшості словників «біологічний» тлумачиться як «стосовний до біології, до життя, життєвих процесів організму» [2, с. 83]. Життя у генетичному розумінні зводиться до хімії або фізиці, оскільки біологічний рух розпочинається з фізичного та хімічного. Зауважимо, що методи, способи і засоби пізнання визначаються, перш за все, природою і характером об'єкту, який досліджується, яким у цьому випадку є людина.

Отже, дактилоскопування є процесом знімання відбитків пальців, а дактилоскопія – наукою, що вивчає папілярні узорі кінцевих фаланг пальців рук з метою встановлення особи людини [2, с. 272]. Вчені наголошують, що наукові основи дактилоскопії опираються на дані гістології, ембріології, фізіології, біохімії та порівняльної анатомії [3, с. 101-102].

На думку О.В. Бауліна, біологічних складових у відбитках достатньо, і завдяки ним, а також спеціальним фарбам, здатним зафіксувати безкольорові потожирові виділення папілярних ліній, сукупність яких є стійкою, відновлюваною та унікальною для кожного, вказані відбитки завжди є біологічними зразками особи [4, с. 227].

Натомість деякі дослідники вважають, що потожирова речовина слугує лише засобом для відображення будови шкіри людини, тобто візерунків на пальцях і долонях, й саме по візерунках, а не по умісту даної речовини здійснюється ідентифікація особи в ході дактило-